

STRANI JEZIK U PARNIČNOM POSTUPKU S POSEBNIM OSVRTOM NA TROŠKOVE PREVOĐENJA

Katarina Knol Radoja, mag. iur., asistentica
Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku

UDK: 347.9:81'25
Ur.: 13. veljače 2015.
Pr.: 13. ožujka 2015.
Prethodno priopćenje

Sažetak

Svaka stranka ima pravo na pravično suđenje. Da bi se to pravo ostvarilo, stranka mora imati mogućnost komunikacije sa sudom. Međutim, u prekograničnim građanskim sporovima, kada pri upotrebi službenog jezika na sudu jednoj od stranaka taj jezik nije poznat, mogu nastati problemi u komunikaciji. U radu se zauzima stav da, iako primarno zakonodavstvo Europske unije naglašava potrebu poštovanja i očuvanja kulturne, jezične i nacionalne različitosti u Europi, još uvijek se u prekograničnim sporovima podcjenjuju jezične barijere te se zbog toga ne pruža dovoljno jamstva pravu stranke na raspravljanje na jeziku koji razumije. Na području Republike Hrvatske može se zaključiti da su ispunjena stranačka jamstva uporabe vlastitoga jezika, međutim, strancima će se ponekad dogoditi da, iako su uspjeli u parnici, veliki troškovi prevođenja, ako je riječ o tužitelju, umanje ili čak premaše ostvarenu naknadu, odnosno, ako je riječ o tuženiku, neopravdano nanesu novčani gubitak.

Ključne riječi: jezik u prekograničnom građanskom postupku, jezik u parničnom postupku, parnični troškovi

1. UVOD

Pravozaštitna je zadaća parničnog postupka svojim subjektima omogućiti istinito i zakonito suđenje, a ispunjenje te zadaće treba se ostvariti uz maksimalno poštovanje postupovnih prava, u prvom redu prava stranaka na kontradiktorno raspravljanje.¹

Pravni propisi, podnesci i sudske rasprave često su nerazumljivi osobama nepravničke struke, a kada se tome još pridoda strani jezik, za stranke nastaju veliki problemi.

Ratio prava na uporabu „svojeg jezika” u postupku je da se stranci kao i drugim sudionicima omogući pošteno suđenje te ravnopravnost u postupku, zatim jednakost u oružju te mogućnost da u njemu raspravljaju odnosno štite svoja prava (*arg. ex 5/1. ZPP*).

Ovaj će se rad stoga usredotočiti na višejezičnost u Europskoj uniji i praktične

¹ Dika, M., *Opće uređenje uporabe jezika i pisma u parničnom postupku*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58. no.1-2, 2008., str. 205.

posljedice istog u prekograničnim sporovima.

Pravo Europske unije ne samo da jamči poštovanje različitosti nacionalnih jezika,² nego također i daje pravo svim građanima Unije obratiti se bilo kojoj njezinoj instituciji ili tijelu na nekom od službenih jezika, kao i primiti odgovor na istom jeziku (čl. 24/4. Ugovora o funkcioniranju Europske unije³ (dalje: UFEU); 41/4. Povelje o temeljnim pravima Europske unije⁴ (dalje: Povelja EU)).

Ovaj se rad, međutim, temelji na tezi da, iako primarno pravo Europske unije pruža visoku razinu zaštite od jezične diskriminacije, ova zaštita nije potpuna kada su u pitanju prekogranični građanski sporovi.

Različitost jezika višestruki je problem u pogledu sudskih postupaka. U postupcima pred Europskim sudom pravde (ESP) izbor službenog jezika pada na tužitelja ili u postupcima za rješavanje prethodnog pitanja, na sud.⁵

Načelno, iz navedenoga proizlazi da jedna stranka sudjeluje u parnici na stranom jeziku, a što nije u skladu s temeljnim procesnim pravom stranke na raspravljanje.

Naime, osnovno je procesno načelo da se sudske odluke donose na temelju usmenog raspravljanja i suđenja. Uzajamno razumijevanje između suda i stranaka stoga je neophodno za njihovu interakciju.

Zakonske odredbe često daju mogućnost pozivanja tumača tijekom sudskog saslušanja. Međutim, dok su usluge tumača u kaznenim postupcima temeljem Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda⁶ (dalje: Europska konvencija, EKLJP) besplatne,⁷ isto nije propisano kada su u pitanju građanske parnice.

S obzirom na navedeno, postavlja se pitanje tko će morati snositi rizik, troškove i obvezu pribavljanja prijevoda.

Pitanje obveze snošenja troškova prevođenja postavlja se i u dijelu rada koji se odnosi na hrvatsko parnično procesno pravo.

Naime, iako u Republici Hrvatskoj načelno vrijedi pravilo da onaj koji je izgubio parnicu snosi parnične troškove, isto ne vrijedi kada su u pitanju troškovi prevođenja.

U ovom će se radu stoga analizirati postojeće stanje te će se iznijeti *de lege*

2 Preambula Povelje o temeljnim pravima Europske unije: ...Unija pridonosi očuvanju i razvoju tih zajedničkih vrijednosti uz poštovanje raznolikosti kultura i tradicija naroda Europe, nacionalnih identiteta država članica...; čl. 22. Povelje o temeljnim pravima Europske unije: Unija poštuje kulturnu, vjersku i jezičnu raznolikost (2010/C 83/02.).

3 Ugovor o funkcioniranju Europske unije, 2010/C 83/01.

4 Povelja o temeljnim pravima Europske unije, 2010/C 83/02.

5 Rules of Procedure for the Court of Justice of the European Communities (June 1995), Title 1, Ch. 6, Arts. 29-31.

6 Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10.

7 Svatko optužen za kazneno djelo ima najmanje sljedeća prava: a) da u najkraćem roku bude obaviješten, potanko i na jeziku koji razumije, o prirodi i razlozima optužbe koja se podiže protiv njega; b) da ima odgovarajuće vrijeme i mogućnost za pripremu svoje obrane; c) da se brani sam ili uz branitelja po vlastitom izboru, a ako nema dovoljno sredstava platiti branitelja, ima pravo na besplatnog branitelja, kad to nalažu interesi pravde; d) da ispituje ili daje ispitati svjedoke optužbe i da se osigura prisutnost i ispitivanje svjedoka obrane pod istim uvjetima kao i svjedoka optužbe; e) besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu (čl. 6/3. EKLJP).

ferenda prijedlozi radi rješavanja navedene problematike.

2. MEĐUNARODNI DOKUMENTI I JEZIČNA BARIJERA

Pravilna dostava dokumenata kojima se pokreće parnica iznimno je značajna za ostvarenje tuženikovog prava na raspravljanje, zajamčenog člankom 6. Europske konvencije i člankom 41./2. Povelje EU-a.⁸ Ako bi tuženici bili sami obvezni tražiti prevođenje, time bi znatno gubili na vremenu potrebnom za pripremu obrane.

U ponekim bi se slučajevima također moglo i dogoditi da, zbog nerazumijevanja teksta, tuženik niti ne shvati da su dokumenti koje je primio na stranom jeziku službeni sudski dokumenti koji zahtijevaju posebnu pozornost i reakciju. Propuštanje odgovora u tim će slučajevima ponekad možda rezultirati i donošenjem presude u korist tužitelja.

Iz svega navedenog proizlazi da je adekvatno i pravedno da podnesci kojima se postupak pokreće budu na jeziku koji će tuženik razumjeti.

Stoga se postavlja pitanje na kome je obveza prethodnog snošenja troškova prevođenja, odnosno, postoji li obveza tužitelja prevoditi dokumente na tuženikov jezik?

Prema međunarodnom pravu, sukladno pravilu 5.2. UNIDROIT/ALI *Principles of Transnational Civil Procedure*⁹ (dalje: PTCP) dokumenti na početku postupka moraju biti strankama uručeni na jeziku foruma, ali također i na jeziku države uobičajenog boravišta pojedinca, odnosno glavnog sjedišta poslovanja.¹⁰

Naime, budući da ponekad neće biti poznato koji jezik tuženik uistinu razumije, dokumenti se prevode na jezik države u koju se dostavljaju.

Ovaj način rješavanja problema višejezičnosti u PTCP-u objašnjava se potrebom uvažavanja državnog suvereniteta, ali također i zaštitom adresata, budući da on najvjerojatnije i razumije jezik države u kojoj ima prebivalište.¹¹

Sukladno Briselskoj konvenciji o nadležnosti, priznanju i ovrsi u građanskim i trgovačkim predmetima (dalje: Briselska konvencija)¹² ako dostava dokumenata nije bila valjana zbog nedostatka prijevoda na jezik tuženika, procesna pravila nisu

8 Rabinovici, I., *The Right to Be Heard in the Charter of Fundamental Rights of the European Union*, *European Public Law Review*, vol. 18., 2012., str. 149-173.

9 UNIDROIT/ALI *Principles of Transnational Civil Procedure* (dalje: PTCP) adopted by the American Law Institute (ALI) in May 2004 and by the International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT) in April 2004.; dostupno na: www.unidroit.org/.../transnational-civil-procedure, pristupljeno: 20. siječnja 2015.

10 *The documents referred to in Principle 5.1 must be in a language of the forum, and also a language of the state of an individual's habitual residence or a jural entity's principal place of business, or the language of the principal documents in the transaction. Defendant and other parties should give notice of their defenses and other contentions and requests for relief in a language of the proceeding, as provided in Principle 6. (5.2. PTCP).*

11 Bajons, E., *Internationale Zustellung und Recht auf Verteidigung*, u: *Wege zur Globalisierung des Rechts*, Festschrift für Rolf A. Schütze zum 65. Geburtstag, 1999., str. 49-73.; *Opinion of Advocate General Trstenak*, Case C-14/07.

12 *Brussels Convention on jurisdiction and the enforcement of judgments in civil and commercial matters* OJ L 299, 31.12.1972, p. 0032-0042; consolidated version OJ C 27, 26.01.1998.

dopuštala nastavak postupka, odnosno, presuda se nije mogla izvršiti u drugim državama Europske unije (27/2. Briselske konvencije).

Do 2001. godine kada je na snagu stupila Uredba o dostavi, u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima (dalje: Uredba o dostavi iz 2001. godine)¹³ pitanja dostave dokumenata u velikom su broju slučajeva ovisila o Haaškoj konvenciji o dostavi u inozemstvo sudskih i izvansudskih dokumenata u građanskim ili trgovačkim stvarima od 15. studenoga 1965. godine (dalje: Haaška konvencija o dostavi).¹⁴

Pravila ove Konvencije zahtijevaju da se dokumenti dostavljaju na službenom jeziku ili jednom od službenih jezika zamoljene države, odnosno da su prevedeni na taj jezik (čl. 5/3. Haaške konvencije o dostavi).

Danas se Haaška konvencija o dostavi primjenjuje između država ugovornica samo u opsegu koji nadilazi primjenu Uredbe o dostavi.¹⁵

2.1. Uredba o dostavi u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima

Temeljni dokument koji na području Europske unije uređuje pitanja prekogranične dostave je Uredba o dostavi u državama članicama, sudskih i izvansudskih pismena u građanskim ili trgovačkim stvarima (dalje: Uredba o dostavi).¹⁶

Uredba o dostavi ne zahtijeva obvezno prevođenje dokumenata koji se dostavljaju stranim tuženicima, a ono što Uredba, u pogledu jezika dokumenata, sadrži, može se smatrati dvojbenim.

Naime, Uredba, iako ne propisuje obvezno prevođenje, u članku 8. propisuje da, ako primatelj ne razumije jezik na kojem mu je dokument dostavljen ili dokument nije na službenom jeziku države članice prijama ili, ako postoji više službenih jezika u toj državi članici, na službenom jeziku ili na jednome od službenih jezika mjesta u kojemu se obavlja dostava, primatelj može pri dostavi odbiti primitak pismena ili ga može vratiti otpremnom mjestu u roku od tjedan dana.

O svom pravu na odbijanje primitka neprevedenog pismena primatelj mora biti upoznat od strane prijamnog mjesta (čl. 8/1. Uredbe o dostavi) ili pošte ako je dostava izvršena izravno preporučenom pošiljkom (čl. 8/4 u svezi s čl. 14. Uredbe o dostavi).

Ova je odredba od svojih samih početaka bila izložena kritikama.¹⁷

13 Council Regulation 1348/2000 EC on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters, OJ L 160 of 30.06.2000.

14 Haaška konvencija o dostavi u inozemstvo sudskih i izvansudskih dokumenata u građanskim ili trgovačkim stvarima, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 10/2005.

15 Prvo je to bila Uredba pod nazivom Council Regulation 1348/2000 EC on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (OJ L 160 of 30.06.2000.), a zatim je to nova Uredba pod nazivom Council Regulation 1393/2007 EC on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters (OJ 2007 L 324., at 79.).

16 Council Regulation 1393/2007 EC on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters, OJ 2007 L 324., at 79.

17 Repot SEC (2004) 1145, C-OM (2004) 603 final, str. 4.; Linke, H., *Europäisches Zustellungsrecht*, Journal: ERA Forum 2005, str. 205.

Nedoumice su prvenstveno proizlazile iz činjenice da je članak 8. Uredbe o dostavi iz 2001. godine¹⁸ omogućavao primatelju odbijanje primitka dokumenta samo pri njegovoj dostavi. Stoga, ako je dokument bio poslan poštom, moglo se dogoditi da ga primatelj zaprimi prije samog otvaranja pri kojem je mogao shvatiti da je dokument pisan na stranom jeziku i da ga ne razumije. Tada je, međutim, već bilo prekasno odbiti primitak pismena.

Ovaj je praktični problem riješen 2007. godine novom Uredbom o dostavi, kojom je u spornom članku 8. omogućeno primatelju da pri dostavi odbije primitak pismena ili da ga u roku od tjedan dana vrati otpremnom mjestu, ako pismeno nije sastavljeno ili mu nije priložen prijevod na jeziku koji primatelj razumije ili na službenom jeziku države članice prijama ili, ako postoji više službenih jezika u toj državi članici, na službenom jeziku ili na jednome od službenih jezika mjesta u kojemu se obavlja dostava.

Daljnja značajna izmjena Uredbe o dostavi iz 2007. godine obveza je korištenja standardnog obrasca II. radi obavještanja primatelja o pravu na odbijanje primitka pismena (čl. 8/1. Uredbe o dostavi).

Nadalje, Uredba iz 2007. godine, za razliku od prijašnje verzije, propisuje pravne posljedice tuženikova odbijanja primitka.¹⁹

Zbog nepreciznosti članka 8. Uredbe o dostavi iz 2001. godine, pred Europskim je sudom pravde 2005. godine podnesena tužba u predmetu *Leffer v. Berlin Chemie*.²⁰

U predmetnom se slučaju isticalo kako članak 8. ne propisuje posljedice odbijanja primitka pismena.

Berlin Chemie, njemačka tvrtka, odbila je primitak dokumenata kojima se pokretao postupak u Nizozemskoj zbog toga što isti nisu bili prevedeni na njemački jezik. U spomenutim se okolnostima moglo zaključiti da se, jednom kada je tuženik iz opravdanih razloga odbio primitak pismena, dostava zapravo nije niti dogodila, ili da treba biti dopušteno otklanjanje ovoga nedostatka naknadnim pružanjem prijevoda primatelju.

Za tužitelja je razlika u ova dva tumačenja posebno značajna. Ako bi odbijanje primitka značilo nevažeću dostavu, tužitelj bi, ako je vezan rokovima, mogao biti stavljen u težak položaj.

Sud se opredijelio za mogućnost tužitelja da otkloni nedostatak naknadnim slanjem prijevoda što je prije moguće.²¹

U članku 8/3. Uredbe iz 2007. godine implementiran je ovaj praktični pristup

18 Council Regulation 1348/2000 EC on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters, OJ L 160 of 30.06.2000.

19 Ako je primatelj odbio primiti pismeno u skladu sa stavkom 1., dostava pismena se može ispraviti tako da se primatelju u skladu s ovom Uredbom isprava dostavi zajedno s prijevodom pismena na jedan od jezika navedenog u stavku 1. U tom slučaju, datum dostave pismena je datum na koji je pismeno u čijem prilogu se nalazi prijevod dostavljeno u skladu s pravom države članice prijama. Međutim, ako se prema pravu države članice pismeno mora dostaviti u određenom roku, u odnosu prema podnositelju zahtjeva mjerodavan je datum dostave prvog pismena (čl. 8/3. Uredbe).

20 ECJ C- 443/03, *Leffer v. Berlin Chemie*, (2005) ECR I-9611.

21 *Loc. cit.*

Europskog suda pravde. Ipak, ista bi odredba mogla i povećati mogućnost da će tužitelj pokušati dostaviti dokumente bez prijevoda te ga potom poslati samo ako tuženik odbije primitak.

Tuženik dakle sukladno Uredbi o dostavi mora biti svjestan posljedica primitka dokumenata bez prijevoda pa stoga mora tomu prigovoriti najkasnije u roku od tjedan dana. Jasno je stoga da je odgovornost u pogledu očuvanja tuženikovog prava na raspravljanje na njemu samome.

Zbog navedenog Sujecki predlaže da u slučaju zlouporabe od strane tužitelja, koji je svjestan da tuženik ne razumije jezik na kojem su dokumenti pisani, ali se unatoč tome suzdržava od slanja prijevoda, ne bi trebao uživati pogodnosti koje proizlaze iz navedene odredbe.²²

Ipak, unatoč postojanju spomenutih nedostataka Uredbe o dostavi, ono što je posebno značajno je da, sukladno članku 5/2. Uredbe sve troškove prevođenja prije slanja pismena snosi podnositelj zahtjeva, pritome ne utječući na moguću kasniju odluku suda ili nadležnoga tijela glede obveze podmirivanja tih troškova.

2.2. Uredba o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima

Donošenjem Uredbe o suradnji između sudova država članica u izvođenju dokaza u građanskim ili trgovačkim stvarima²³ (dalje: Uredba o dokazivanju) dostavljanje zahtjeva i dokumenata vrši se izravno između agencije pošiljatelja i primatelja,²⁴ pri čemu je korištenje standardnih obrazaca dobilo na posebnoj važnosti.

Obrasci moraju biti na službenom jeziku države članice zamoljenog suda ili na drugome jeziku koji je ta država naznačila da prihvaća (čl. 5. Uredbe o dokazivanju).

Upotreba ovih obrazaca zahtijeva korištenje standardiziranih fraza i izričaja pa time reducira komunikaciju i iznošenje informacija na minimum. Ovi se obrasci stoga mogu koristiti i bez potrebe za posjedovanjem multijezičnih vještina.

Međutim, budući da ova Uredbe također dopušta i izravnu komunikaciju između sudova, korištenje standardnih obrazaca neće ipak biti moguće niti prikladno u svim slučajevima.

Kod prekograničnog izvođenja dokaza, posebno ispitivanja svjedoka i stranaka, često će biti nužna pomoć tumača, budući da zamoljeni sud provodi zahtjev općenito sukladno pravu svoje države članice (čl. 10/2. Uredbe o dokazivanju), te korištenjem

22 Sujecki, B., *Übersetzungserfordernis nach Zustellungsverordnung*, Zeitschrift für Europäisches Privatrecht, 2007., str. 365.

23 Council Regulation (EC) No. 1206/2001 of 28 May 2001 on cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters, OJ L 174, 27. June 2001.

24 Zahtjev i obavijesti iz ove Uredbe sastavljaju se na službenom jeziku zamoljene države članice ili, ako postoji više službenih jezika u toj državi članici, na službenome jeziku ili jednome od službenih jezika mjesta na kojemu se zahtijevano izvođenje dokaza treba obaviti, ili na drugome jeziku za koji je zamoljena država članica navela da ga može prihvatiti. Svaka država članica navodi službeni jezik ili jezike ustanova Europske zajednice, osim svojeg ili svojih, koji su joj prihvatljivi za ispunjavanje obrazaca (čl. 5. Uredbe o dokazivanju).

njezinog službenog jezika.

Izvršenje ovog zahtjeva nije podložno naknadi pristojba ili troškova. Ipak, ako to zahtijeva zamoljeni sud, sud koji upućuje zahtjev bez odgode osigurava naknadu, između ostalog, novčane nagrade tumačima. Dužnost stranaka da pokriju ove nagrade ili troškove propisuje pravo države članice u kojoj se nalazi sud koji upućuje zahtjev (čl. 18/2. Uredbe o dokazivanju).

Ova Uredba međutim, omogućuje i izravno dokazivanje putem ovlaštene osobe suda države tražiteljice (čl. 17. Uredbe o dokazivanju), što je jedno od najznačajnijih poboljšanja u odnosu na Haašku konvenciju o dokazivanju. U tom slučaju dokazivanje mora biti izvedeno dobrovoljno i sukladno zakonu države tražiteljice (čl. 17/3. Uredbe o dokazivanju).

Dakle, moguće je korištenje i službenog jezika države tražiteljice, što je značajna prednost, ako su sve osobe koje sudjeluju u stanju razumjeti i govoriti taj jezik.

3. TERET SNAŠANJA PARNIČNIH TROŠKOVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Angažiranje suda, stranaka i njihovih punomoćnika, kao i svih drugih sudionika u parnici uzrokuje materijalne troškove. Parnične troškove, sukladno Zakonu o parničnom postupku (dalje: ZPP),²⁵ čine izdatci učinjeni tijekom ili povodom postupka, a obuhvaćaju ih i nagrada za rad odvjetnika kao i drugih osoba (vještaci, tumači) kojima zakon priznaje pravo na nagradu (čl. 151/2. ZPP).

Sukladno članku 152. ZPP-a osnovno je pravilo u Republici Hrvatskoj da svaka stranka prethodno sama podmiruje troškove koje je uzrokovala svojim radnjama. Stranka koja potom u cijelosti izgubi parnicu dužna je protivnoj stranci i njezinu umješaču nadoknaditi troškove (načelo *causae*).

Ako stranka djelomično uspije u parnici, sud može, s obzirom na postignuti uspjeh, odrediti da svaka stranka snosi svoje troškove ili da jedna stranka nadoknadi drugoj i umješaču razmjerni dio troškova (čl. 154./1. i 2. ZPP).

Stoga, sukladno načelu *causae*, dužnost snašanja svojih troškova, kao i naknade protivnikovih, ima onaj koji je svojim držanjem prije i izvan parnice doveo do potrebe da se parnica vodi, koji je prouzrokovao parnicu, odnosno dao joj povoda povredom subjektivnih prava pa je zbog toga izgubio parnicu.²⁶

Sukladno navedenom, u predmetu *Klauz protiv Hrvatske*²⁷ Europski sud za ljudska prava naglašava da se pravilom, koje predviđa obvezu stranaka da plate troškove ovisno o svojem uspjehu u postupku i koji se određuju u odnosu na vrijednost zahtjeva, postiže legitiman cilj pravilnog djelovanja pravosudnog sustava spriječavanjem tužitelja u pokretanju neutemeljenih postupaka ili podnošenju nerazumno visokih zahtjeva koji nemaju činjeničnog uporišta ili ne odgovaraju

25 Zakon o parničnom postupku, Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 112/1999, 129/2000, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 2/2007, 96/2008, 84/2008, 123/2008, 57/2011, 25/2013, 89/2014.

26 Triva, S., Dika, M., Građansko parnično procesno pravo, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 467.

27 Klauz protiv Hrvatske (presuda od 18.07.2013., zahtjev br. 28963/10).

stvarno pretrpljenoj šteti, te se štite financijski interesi tuženika.²⁸

Međutim, glavno pitanje u ovom predmetu odnosi se na činjenicu da je podnositelju, kao posljedica visoko postavljenog zahtjeva za naknadu štete, naloženo da naknadi troškove države koju je u parničnom postupku zastupalo državno odvjetništvo, koji su iznosili gotovo 79 % (iznosa glavnice) naknade koju je država, sukladno presudi, trebala platiti njemu zbog zlostavljanja koje je pretrpio od policijskog službenika koji je već bio proglašen krivim za kazneno djelo zlostavljanja tijekom obavljanja službene dužnosti.

Posljedično, naknada isplaćena podnositelju bila je znatno smanjena jer je morao naknaditi navedene troškove unatoč činjenici da su hrvatski sudovi nedvosmisleno utvrdili da ima pravo od države tražiti naknadu nematerijalne štete prouzročene policijskim zlostavljanjem.²⁹

Europski se sud u predmetu poziva na predmet *Stankov*³⁰ u kojem je smatrao da bi nametanje znatnog financijskog opterećenja nakon završetka postupka moglo značiti ograničenje prava na pristup sudu, te utvrdio da nalog podnositelju da podmiri te troškove predstavlja takvo ograničenje.

Nadalje, iako su se troškovi postupka u predmetu *Stankov* odnosili na sudske pristojbe, Sud smatra da je isti zaključak u jednakoj mjeri primjenjiv na ovaj predmet u kojem se troškovi za koje je podnositelju naloženo da ih plati državi sastoje od naknada državnom odvjetništvu za zastupanje države u parničnom postupku, te koji se uplaćuju u državni proračun. Sud stoga smatra da se podnositeljev zahtjev na temelju članka 6. stavka 1. Europske konvencije zbog previsokih troškova postupka treba ispitati kao prigovor ograničenja prava pristupa na sud.³¹

Sud primjećuje da članak 154. stavak 1. Zakona o parničnom postupku obuhvaća pravilo da „gubitnik plaća”, prema kojemu neuspješna stranka mora platiti troškove uspješne stranke. Također, prema stavku 2. istoga članka, kada je stranka djelomično uspjela u sporu, sud toj stranci može naložiti da naknadi odgovarajući dio troškova druge stranke.

Nadalje, prema Tbr. 7. Tarife o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika,³² te se nagrade u parničnim postupcima načelno izračunavaju u odnosu na vrijednost predmeta spora. Na temelju članka 35. stavka 1. Zakona o parničnom postupku, u slučajevima kada tužitelj traži isplatu novčanog iznosa, vrijednost predmeta spora odgovara iznosu potraživanom u tužbenom zahtjevu.

Stoga, što tužitelj potražuje veći iznos, veća će biti nagrada tuženikova odvjetnika.³³

Ova pravila zajedno znače da će tužitelj, kada je, kao što je to slučaj u ovom predmetu, samo djelomično uspio u parničnom postupku, možda morati platiti tuženikove troškove (uključujući odvjetničke nagrade) u skladu s postotkom zahtjeva koji je odbijen.

28 *Loc. cit.*

29 *Loc. cit.*

30 *Stankov* protiv Bugarske (presuda od 12. srpnja 2007., zahtjev br. 68490/01).

31 *Klauz* protiv Hrvatske (presuda od 18.07.2013., zahtjev br. 28963/10).

32 *Tarifa* o nagradama i naknadi troškova za rad odvjetnika, Narodne novine, br. 142/12.

33 *Klauz* protiv Hrvatske (presuda od 18.07.2013., zahtjev br. 28963/10).

Točnije, kada sud presudi da je tužbeni zahtjev za naknadu štete protiv tuženika osnovan, ali pretjerano visok, naložit će tuženiku da tužitelju plati naknadu štete, a tužitelju istovremeno može naložiti da plati tuženikove troškove postupka. Kada tužitelj traži previsok iznos, troškovi mogu premašiti iznos dodijeljene naknade pa će ukupna financijska korist biti na strani tuženika unatoč utvrđenju da je tužitelj pretrpio gubitak zbog čega mu je naknada štete i dodijeljena.

Sud primjećuje da se načelo na kojem počivaju pravilo „gubitnik plaća” i gore prikazano povezano pravilo o naknadi troškova sastoji u izbjegavanju neopravdanog parničenja te teži legitimnom cilju osiguranja pravilnog djelovanja pravosudnog sustava i zaštite prava drugih.³⁴

Unatoč tomu, sud također smatra da ponašanje podnositelja u predmetnom postupku, točnije podnošenje pretjerano visokog zahtjeva za naknadu štete, ne može opravdati takvo značajno smanjenje dodijeljene naknade te iznosi kako su domaći sudovi u ovom predmetu odredbu članka 154. Zakona o parničnom postupku primjenjivali suviše mehanički, bez obraćanja dovoljne pozornosti na posebne okolnosti slučaja.³⁵ Njegova je primjena, smatra Europski sud, u ovom predmetu rezultirala ograničenjem koje je umanjilo samu bit podnositeljevog prava na pristup sudu pa je stoga došlo do povrede članka 6. stavka 1. Europske konvencije.³⁶

Osim iz razloga u predmetnom slučaju, također bi bilo neosnovano da stranka, unatoč tome što je izgubila parnicu, ima obvezu naknađivanja protivnikovih troškova kada ih je ovaj prouzrokovao nesvršishodnim radnjama ili zlouporabom ovlaštenja.

Načelo *culpa*e ispravlja spomenuta nepravdična rješenja do kojih bi u tim slučajevima dovela neograničena primjena načela *causae*.

Po načelu *culpa*e stranka je dužna, nezavisno o ishodu parnice, dakle i kad uspije u parnici, osim svojih troškova i protivniku naknaditi troškove koje je tijekom ili u povodu parnice prouzročila svojom krivnjom ili slučajem koji joj se dogodio (čl. 156/1. ZPP).

3.1. Tko snosi obvezu plaćanja troškova prevođenja?

Od navedenih osnovnih načela o teretu snasjanja troškova u Republici Hrvatskoj postoje, međutim, izuzetci, od kojih su za potrebe ovoga rada najznačajniji oni koji se tiču snošenja troškova prevođenja.

Zakon o parničnom postupku, naime, u članku 155. propisuje da će sud pri odlučivanju o troškovima postupka stranci odrediti naknadu samo onih troškova koji

³⁴ *Loc. cit.*

³⁵ Ovakva praksa domaćih sudova postoji unatoč usvojenom pravnom shvaćanju Gradanskog odjela Vrhovnog suda od 6. lipnja 1980., koje je proslijeđeno nižim sudovima kao praktična smjernica, a prema kojem bi se članak 154. stavak 2. Zakona o parničnom postupku trebao tumačiti na način da je kod parcijalnog uspjeha stranaka u postupku potrebno pri određivanju troškova postupka izraziti „djelomični uspjeh” i „razmjerni dio troškova” ocjenjivati ne samo kvantitativno već i kvalitativno, s obzirom na osnovu i s obzirom na visinu usvojenog, odnosno odbijenog dijela tužbenog zahtjeva. V. Klauz protiv Hrvatske (presuda od 18.07.2013., zahtjev br. 28963/10).

³⁶ *Loc. cit.*

su bili potrebni za vođenje parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni te o visini troškova odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti.

Triva i Dika tako naglašavaju da se troškove za nagradu odvjetniku uvijek mora tretirati kao sastavni dio parničnih troškova koji se ne mogu ocijeniti nepotrebni ili nesvrshodni.³⁷

Međutim, kada su u pitanju troškovi tumača, iako je pravo na korištenje „svoje jezika“ utvrđeno zakonom te iako su usluge prevoditelja nužno potrebne kada stranac ne razumije službeni jezik suda, u Republici je Hrvatskoj osporeno pravo na naknadu ovog troška strancu koji je uspio u parnici.

Naime, prema hrvatskom se pravu parnični postupak vodi na hrvatskom jeziku i uz uporabu latiničnog pisma ako za uporabu u pojedinim sudovima nije zakonom uveden koji drugi jezik ili koje drugo pismo (čl. 6. ZPP).

Ipak, pri sudjelovanju na ročištima i pri usmenom poduzimanju drugih procesnih radnji pred sudom stranke i drugi sudionici u postupku imaju pravo upotrebljavati svoj jezik. Ako se postupak ne vodi na jeziku stranke odnosno drugih sudionika u postupku, osigurat će im se usmeno prevođenje na njihov jezik onoga što se na ročištu iznosi te usmeno prevođenje isprava koje se na ročištu koriste radi dokazivanja.

Stranke i drugi sudionici u postupku poučit će se o pravu da usmeni postupak pred sudom prate na svom jeziku uz pomoć tumača. Oni se mogu odreći prava na prevođenje ako izjave da znaju jezik na kojem se vodi postupak. Prevođenje obavljaju tumači, a troškovi tog prevođenja padaju na teret stranke ili sudionika kojega se tiču (čl. 102. ZPP).

Ako je riječ o jeziku nacionalne manjine, troškovi prevođenja koji nastanu primjenom odredaba Ustava Republike Hrvatske, ZPP-a te drugih zakona o pravu pripadnika nacionalnih manjina na uporabu svoga jezika padaju na teret sredstava suda (čl. 105. ZPP).

Iz navedenoga proizlazi da stranci koji ne poznaju službeni jezik suda dolaze u neravnopravni³⁸ položaj naspram domaćih državljana, budući da, iako mogu prevesti svoje podneske i koristiti se uslugama tumača, oni moraju sami snositi troškove.³⁹

Osim što ova stranka, iako je uspjela u postupku, ne bi imala pravo tražiti naknadu troškova prevođenja koje je imala zato što je u njemu sudjelovala, nego bi ti troškovi išli na njezin teret (*arg. ex. čl. 102/4. ZPP*), protivnik te stranke imao bi pravo na naknadu troškova koji su mu zbog potrebe za prevođenjem prouzročeni, primjerice troškovi ročišta koje je odgođeno da bi se stranci ili drugom sudioniku koji je uz nju vezan omogućilo ostvarenje prava da se u postupku koristi svojim jezikom (*arg. ex. čl. 156. ZPP*).⁴⁰

37 Triva, S., Dika, M., *op. cit.* (bilj. 24.), str. 463.

38 Za razliku od stranke u građanskom postupku, kada je u pitanju sumnja ili optužba zbog kažnjivog djela osumnjičenik, okrivljenik ili optuženik ima Ustavom zajamčeno pravo na besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu (čl. 29/2.t. 7. Ustava Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 113/2000, 28/2001, 76/2010, 5/2014.).

39 Vuković, Đ., Kunštek, E., *Međunarodno građansko postupovno pravo*, Zgombić & partneri, Zagreb, 2005., str. 174.

40 Dika, M., *op. cit.* (bilj. 1.), str. 215.

Osnovna ideja pravila gubitnik plaća je da stranka koja je uspjela u sporu ne bi trebala snositi troškove.⁴¹

Tako je i u Njemačkoj⁴² opće pravilo da stranka koja je izgubila parnicu mora platiti sve parnične troškove.⁴³ Sukladno tomu je i Viši regionalni sud u Celle 2008. godine zaključio da troškovi prevođenja potpadaju pod navedeno pravilo, ali samo ako su bili nužni.⁴⁴

U Švedskoj vrijedi opće pravilo da je stranka koja je izgubila parnicu dužna protivnoj stranci naknaditi parnične troškove ukoliko se suprotno ne dokaže.⁴⁵ Pravo na naknadu postoji u mjeri opravdanoj da bi se naknadili troškovi potrebni za zaštitu interesa stranke.⁴⁶ Određena ograničenja u pravu na naknadu troškova postoje u sporovima manje vrijednosti,⁴⁷ međutim i u tom će slučaju u odnosu na troškove prevođenja vrijediti načelo da gubitnik plaća.⁴⁸

Sukladno pravilu 54 (d) američkog *Federal Rules of Civil Procedure* stranka koja je uspjela u saveznoj parnici može od stranke koja je izgubila nadoknaditi razne parnične troškove. Pod tim se troškovima mogu, između ostalog, prema 28 U.S.C. § 1920(6) potraživati i troškovi prevoditelja (*interpreters*).⁴⁹

4. ZAKLJUČAK

Propisima Europske unije pri rješavanju problema multijezičnosti na prostoru Unije prije svega se pribjegli korištenju standardiziranih obrazaca dostupnih na svim njezinim službenim jezicima. Ipak, ovi obrasci neće u svakom slučaju isključiti potrebu za korištenjem usluga tumača.

Zakonodavstvo Europske unije pritome ne bi trebalo umanjnjem temeljnih ljudskih prava davati prednost procesnoj ekonomičnosti. Konkretno, tuženikovo procesno pravo na prijevod pri prekograničnoj dostavi treba preuzeti prednost pred procesnom ekonomičnosti.

41 Gutta, N. B., *The Enforcement of EU Competition Rules by Civil Law*, Maklu, 2014., str. 256.

42 Armbrüster, C., *Fremdsprachen in Gerichtsverfahren*, Neue Juristische Wochenschrift, 2011., str. 814.

43 § 91. Zivilprozessordnung, dostupno na: <http://dejure.org/gesetze/ZPO/91.html>, pristupljeno 11. siječnja 2015.

44 OLG Celle, presuda od 01.08. 2008., W 160/08.

45 Ch. 18, section 1., švedski Zakon o sudskom postupku, (*Rättegångsbalken*) donesen 1942. godine, a na snagu stupio 01. siječnja 1948., (SFS, *Svensk författningssamling* - u prijevodu: Švedski kodeks statuta, 1942: 740), dostupno na: <http://www.government.se/content/1/c6/02/77/78/30607300.pdf>, pristupljeno 11. siječnja 2015.

46 Švedski Zakon o sudskom postupku, Ch. 18, section 8.

47 Švedski Zakon o sudskom postupku, Ch. 18, section 8 A, subsection 5.

48 Reimann, M., *Cost and Fee Allocation in Civil Procedure: A Comparative Study*, Springer Science & Business Media, 2011., str. 267.

49 Američki sudovi međutim, dvoje oko definiranja pojma *interpreters*. Tako sud u predmetu *Taniguchi v. Kan Pac. Saipan*, (LTD., 633 F.3d 1218, 1221 (9th Cir. 2011)) smatra da troškovi prevođenja dokumenata ne potpadaju pod naplative troškove, dok sud u predmetu *BDT Products, Inc. v. Lexmark Int'l, Inc.* (405 F.3d 415, 419 (6th Cir. 2005)) zaključuje suprotno pa smatra da pojam *interpreters* obuhvaća i usmene i pisane prijevode.

Odredba članka 8. Uredbe o dostavi, koja rizik (ne)poznavanja jezika prebacuje na tuženika, iako se s vremenom razvijala u pozitivnom smjeru, i dalje ovaj razvoj usmjerava u pogrešnom pravcu.

Odredbe o dostavi dokumenata kojima se započinje sudski postupak trebale bi svoj uzor pronaći u odredbi 5.2. PTCP-a sukladno kojoj je tužitelj obvezan osigurati njihov prijevod, a čime bi se otklonile moguće zlouporabe od strane tužitelja, kao i opasnosti nepravovremenog reagiranja tuženika.

U hrvatskom se parničnom postupku opće uređenje uporabe stranoga jezika, kako iznosi Dika, može ocijeniti zadovoljavajućim. Ono u bitnome osigurava strankama i drugim sudionicima korištenje vlastitog jezika na način koji im funkcionalno omogućava zaštitu i ostvarivanje njihovog pravnog položaja u postupku.⁵⁰

To uređenje, osim toga, vodi računa i o općim interesima organizacije i djelovanja parničnoga pravosuđenja, ali i o potrebi da državni suverenitet Republike Hrvatske dođe na odgovarajući način do izražaja i pri definiranju jezika i pisma na kojemu će se komunicirati u postupku pred njezinim tijelima.⁵¹

Međutim, to ne znači da stanje ne može biti još povoljnije za osobe koji nisu govornici službenog jezika suda, a da pritome ne dođe do povrede državnog suvereniteta.

Opće je pravilo i u Republici Hrvatskoj i u poredbenom pravu, da stranka koja je izgubila parnicu snosi troškove koji su nastali u svezi s tom parnicom.

Nema razloga da ovo opće pravilo ne nađe svoju primjenu također i kada su u pitanju troškovi prevođenja.

Naime, razvidna je neuravnoteženost stranačkih interesa ako stranka, koja je uspjela u parnici, mora snositi teret troškova prevođenja.

Stoga bi, *de lege ferenda*, bilo opravdano da su i troškovi prevođenja, ako su bili nužni i opravdani, smatrani parničnim troškovima i da time potpadaju pod pravilo – gubitnik plaća. Pritome se ipak ne smije izostaviti potreba vođenja računa i o specifičnim okolnostima slučaja kako suviše mehaničkom primjenom zakonskih odredaba ne bi došlo do ograničenja prava na pristup sudu.

50 Dika, *op. cit.* (bilj. 1.), str. 217.

51 *Loc. cit.*

Summary

FOREIGN LANGUAGE IN LITIGATION WITH A SPECIAL REVIEW OF TRANSLATION COSTS

Each party in judicial proceedings has the right to a fair trial. In order to achieve this right, the party must have the ability to communicate with the court. However, in cross-border civil litigations, the use of official language in the court may cause some problems in communication, when that language is unknown to the party.

The paper takes a stand that, although primary European legislation *emphasized the need to respect* and maintain *cultural, linguistic, and national diversity* and pluralism in Europe, the language barriers in cross-border disputes are still underestimated and because of that there are not enough guarantees to provide the right of the parties to be heard in a language they could understand.

In the Republic of Croatia the conclusion could be drawn that guarantee of the parties right to use their own language is fulfilled. However, although foreigners sometimes win the lawsuit in the aspect of the plaintiff it could happen that the high costs of translation reduce or even exceed accomplished compensation. Moreover, if they win the lawsuit in the aspect of the defendant it could result that the translation costs unjustifiably cause their financial loss.

Keywords: *language in cross-border civil proceedings, language of the civil procedure, litigation costs.*

Zusammenfassung

FREMSPRACHE IM ZIVILPROZESS MIT BESONDEREM RÜCKBLICK AUF ÜBERSETZUNGSKOSTEN

Jede Partei hat das Recht auf ein faires Verfahren. Um dieses Recht zu verwirklichen, muss der Partei die Kommunikation mit Gericht ermöglicht werden. Bei grenzüberschreitenden Zivilrechtstreitigkeiten aber, wenn die Partei die Amtssprache des Gerichts nicht kennt, kann es zu Kommunikationsproblemen kommen.

In der Arbeit wird die Stellung genommen, dass, obwohl die primäre europäische Gesetzgebung das Bedürfnis nach der Achtung und Erhaltung der kulturellen, sprachlichen und nationalen Vielfalt in Europa hervorhebt, die sprachlichen Hindernisse in grenzüberschreitenden Rechtsstreitigkeiten noch immer unterschätzt werden, weshalb das Recht der Partei, auf in einer ihr verständlichen Sprache angehört zu werden, nicht genug gewährleistet wird.

In der Republik Kroatien ist das Recht auf Verwendung der eigenen Sprache im Verfahren gewährleistet. Es kann aber manchmal dazu kommen, dass große Übersetzungskosten für den Kläger, falls erfolgreich, eine niedrigere Vergütung, beziehungsweise, für den Beklagten Geldverlust bringen.

Schlüsselwörter: *Sprache im grenzüberschreitenden Zivilprozess, Sprache im Zivilprozess, Prozesskosten.*

Riassunto

LINGUE STRANIERE NEL CONTENZIOSO CON PARTICOLARE ATTENZIONE ALLE SPESE DI TRADUZIONE

Ogni parte processuale ha diritto ad un giusto processo. Al fine di realizzare tale diritto la parte processuale deve avere la possibilità di comunicare con il tribunale. Tuttavia, nei contenziosi civili transnazionali, quando in occasione dell'utilizzo di una lingua ufficiale in tribunale, accade che una delle parti non conosca tale lingua, possono sorgere dei problemi di comunicazione.

Nel lavoro s'è dell'opinione che, sebbene le fonti primarie della legislazione europea sottolineino l'esigenza di rispettare e conservare le diversità culturali, linguistiche e nazionali in Europa, si continua con riferimento alle liti transnazionali a sottovalutare le barriere linguistiche e che per tale motivo non sia offerta una adeguata tutela al diritto della parte all'audizione nella lingua ad essa conosciuta.

Si può concludere come sul territorio della Repubblica di Croazia trovino tutela i diritti delle parti processuali all'utilizzo della propria lingua. Tuttavia, talvolta capita che la parte, benché vincitrice nella lite, soccomba dinnanzi alle consistenti spese di traduzione. Addirittura, qualora si tratti dell'attore tale ammontare può incidere, diminuendo o persino superando, un'eventuale risarcimento pecuniario ottenuto; diversamente, se si tratta del convenuto, che ciò comporti una perdita economica ingiustificata.

Parole chiave: *lingua del procedimento civile transnazionale, lingua nel contenzioso, spese processuali.*